

El mes de setembre de l'any 2018 l'associació Confluència.cat va posar en marxa El Món de Demà, un espai de reflexió que, més enllà de la informació o la opinió, vol acumular coneixement constructiu a través de la veu d'acadèmics i científics socials joves o responsables institucionals que no són veus habituals del debat públic. Cada quinze dies "El Món de demà és al Cercle" posarà a l'abast del soci un article valuós de la proposta que aquesta plataforma posa en circulació.

La guerra cultural com a causa primera

Pablo Muñoz (1988) és graduat en Filosofia. Treballa a l'administració pública i col·labora a la Cadena SER i de vegades, a revistes com CTXT.

"La política actual és polaritzadora i no pas constructiva. És tot culpa d'aquesta retòrica extrema que assenyala als adversaris i posa límits? Potser no. Tota discussió pot resultar polaritzadora per algú altre. Cal un diagnòstic diferent. Com, per exemple, defensar les nostres conviccions amb la mateixa passió que els adversaris"

De ben segur que hem sentit el diagnòstic fins al punt que resulta ja un tòpic del tot familiar. Si la discussió política gira al voltant de posicions inamovibles, i el que es fa és l'anomenada guerra cultural, on s'exalten certs trets identitaris, com serà possible un futur més pròsper i consensuat? A base d'exaltar la moralitat virtuosa d'uns en front dels altres, com hi haurà un terreny comú on decidir les grans qüestions del present? Dit així, sembla que la política cultural és la causa de tots els nostres mals, una mena de monstre que hauríem d'eliminar.

Però què vol dir aquest terme, importat de la teoria política nord-americana? Podem definir-la com una forma de conflicte on s'exalten les creences o valors d'un grup determinat per aconseguir victòries polítiques sobre els seus adversaris, normalment dibuixats com a malvats o perillosos. El polítòleg James Davison Hunter les detectava a les demandes de grups partidaris de l'avortament o de les minories sexuals que batallaven pel reconeixement jurídic.

"Si tota política passa perquè uns reclamin als altres una acceptació incondicional dels valors aliens, com formar grans pactes? No seria, doncs, una degeneració esbiaixada de la gestió dels assumptes públics?"

Al seu assaig *La Guerra Cultural i la divisió sagrada/secular*, Hunter dibuixa un panorama pessimista. Diu que el món actual viu en un pluralisme fràgil fet de consensos

molt dèbils. A les nostres societats hi ha dos nivells pluralisme. El primer és aquell on s'accepten les diferències perquè hi ha unes bases comunes i epistemològiques que fan de les diferències quelcom mínim. En canvi, al segon nivell de pluralisme és on es defineixen els límits d'allò que permetem o tolerem i s'assenyalen certes diferències com a intolerables o perjudicials. Aquest seria el nivell on es lliuren les guerres culturals perquè només existeixen quan un grup considera del tot inacceptables les diferències amb un altre grup.

La pregunta es fa més clara. Si tota política passa perquè uns reclamin als altres una acceptació incondicional dels valors aliens, com formar grans pactes? No seria, doncs, una degeneració esbiaixada de la gestió dels assumptes públics? Per a Hunter, la guerra cultural s'aprofita de la fragilitat del pluralisme i, a la vegada, amaga una inèrcia ben poc democràtica. Les subtileses de la vida democràtica es perden enmig d'una retòrica grollera i extrema que només dissimula una erosió dels espais comuns.

“L'anomenada guerra cultural no s'oposa a un model democràtic més transaccional. Ans al contrari, aquest n'és conseqüència d'una.”

L'argument sembla intuïtiu. També és molt malenconiós perquè mostra una societat condemnada a desfer-se en les seves discrepàncies. Però aquí hi ha un problema. L'argument pressuposa que hi ha una versió objectiva de la política. O per dir-ho amb Hunter, que n'existeix una de raonable i complexa. Una diguem-ne bona enfront d'una de dolenta. I això no és del tot cert. És ben segur que hi ha polítiques dolentes de tota mena, però en una democràcia liberal és molt més cert que no n'hi ha només una, de virtuosa, i que precisament poder-ne provar moltes és la gran oportunitat que ofereix.

Dit més senzillament: la política consisteix a escollir els fins després d'una deliberació de grups socials variats. El conflicte polític democràtic comença quan aquests fins es poden discutir perquè se'n garanteix un procediment per fer-ho de manera clara i acceptable.

Però vist així el conflicte semblaria resolt en clau teòrica. I podríem considerar que tota guerra cultural és desitjable (o inevitable) i que la política sempre és aquesta gresca on els nostres representants només s'ocupen de satisfer consignes. Tornaríem a la posició malenconiosa de Hunter per la via dels fets consumats i un pèl resignats.

De fet, ningú ha defensat millor aquesta forma de conflicte que Chantal Mouffe, una teòrica reivindicada per molts partits d'esquerra alternatius. Ella defineix la política del consens com una cosa que s'oposa a la versió sana de la democràcia, que anomena agonista. Quan els polítics progressistes abraçaven un cert consens a l'economia i es limitaven a certs gestos progressistes, com als anys noranta, la discussió pública es

buidava d'antagonisme. Per tant, la ciutadania en sortia perdent perquè, en realitat, perdia la força poderosa del pluralisme.

“Dit ras i curt: no hem d'acabar amb la guerra cultural. Fer-ho implicaria abraçar una elecció de fins opaca, on una certa i autoritària tecnocràcia es legitimés sota la dogmàtica aparença de “veritat inqüestionable””

La democràcia és més viva, segons Mouffe, quan és més disputada (sense cap violència, és clar). Els partits es barallen pel significat de certes paraules, com per exemple “igualtat”, i per resignificar-les segons el seu interès. Cal, doncs, conquerir l'hegemonia. Per hegemonia, Mouffe entén una mena de sentit comú que té un gran abast. Va des de l'opinió pública a tota mena d'imaginació compartida en qualsevol mitja de comunicació de masses. Sense disputa, tot mor.

És molt fàcil tenir-hi problemes, amb aquesta visió. Com a mínim hi ha dues intuïcions que Mouffe no contempla a la seva obra. La primera és que una política apassionada es pot assimilar molt fàcilment al màrqueting, com deia l'escriptora Belén Gopegui. I la segona és que oferir raons persuasives no implica oferir-ne de bones i aquestes encara tenen un pes convincent en els assumptes públics. Però allà on Mouffe peca d'excés, els malenconiosos com Hunter ho fan d'ingenus i autoritaris alhora. La discussió sobre els fins no en pressuposa cap en concret: només obre la possibilitat de triar-ne.

L'anomenada guerra cultural no s'oposa a un model democràtic més transaccional. Ans al contrari, aquest n'és conseqüència d'una. Posem per cas, Alemanya. És del tot cert que democristians i socialdemòcrates governen plegats. I és conegut per tots que aquest model no sembla basar-se en una discussió crua. Però això no és exacte. En primer lloc, l'extrema dreta i l'esquerra alternativa disputen la gestió de govern. I de fet, l'exemple d'Angela Merkel prova com ha lliurat amb èxit una sèrie de guerres culturals. Entre les més recents, la seva victòria a la crisi dels refugiats davant l'auge de partits ecofeixistes i xenòfobs com l'Alternativa per Alemanya.

Dit ras i curt: no hem d'acabar amb la guerra cultural. Fer-ho implicaria abraçar una elecció de fins opaca, on una certa i autoritària tecnocràcia es legitimés sota la dogmàtica aparença de “veritat inqüestionable”. Si hem de superar un escenari de desencerts, el que hem de fer és triar i discutir fins millors. Però quins serien aquests fins millors? I com s'aplicarien al cas espanyol? De fet, el cas alemany no és pas un mal exemple.

Enmig d'un desastre natural sense precedents com l'epidèmia de la Covid-19, sembla desitjable un gran consens que rescati les bases de l'estat del benestar. Hi ha com a mínim tres ideologies que no són gens incompatibles. Es tracta del vell eurocomunisme, la democràcia cristiana i la socialdemocràcia, que en el cas espanyol van poder construir

fins millors quan la situació era francament adversa. Aquestes tradicions poden trobar acords sobre el paper de l'estat, el mercat laboral o la protecció dels més vulnerables perquè, de fet, als seus propis (i variats) programes electorals ja coincideixen força. Caldria, és clar, defensar-ho.

Però aquesta defensa serà al capdavant un conjunt de creences que busquen representar una part de la ciutadania i que podran ser lliurement disputades com a extremes per una altre. De fet, això és una guerra cultural. Sigui quin sigui el teu bàndol, el més necessari ara és lliurar aquestes guerres amb tota la intel·ligència i cap més grolleria.

Pablo Muñoz